

Oponentský posudek na diplomovou práci Terezy Demuthové na téma *Regionální a subregionální ochrana lidských práv v Africe*

Diplomantka Tereza Demuthová si pro svou diplomovou práci vybrala téma, které je v českém prostředí zatím poměrně neznámé a neprobádané. Práce ukazuje, že je to škoda, neboť africké regionální i subregionální systémy ochrany lidských práv nabízejí zajímavé podněty a jejich znalost by možná v mnohém pozměnila standardní střeoevropský pohled na Afriku jako na kontinent, který se s konceptem lidských práv nikdy docela nesžil a staví se k němu spíše nepřátelsky. Práce je zpracována kompetentně a diplomantka v ní osvědčuje znalost problematiky i orientaci v judikatuře afrických soudních a kvazi-soudních orgánů. Je škoda, že celkově dobrý dojem z diplomové práce kazí některé formální, resp. jazykové nedostatky. Ještě více je škoda, že diplomantka zajímavější teoretické otázky jen naťukla, podrobněji se jimi ale nezabývala.

1. Aktuálnost (novost) a náročnost tématu:

Téma diplomové práce je aktuální a zajímavé. Afrika bývá do povědomí lidí zapsána jako kontinent, který se ochranou lidských práv nijak zvlášť nezabývá. Diplomová práce jasně ukazuje, že tomuto tak není a že Afrika stejně jako jiné kontinenty prochází poslední dobou jakousi normativní revolucí, která postupně obrací pozornost a důraz od ochrany suverenity k ochraně lidských práv. Africké státy patří, byť nikoli všechny a nikoli bez výhrad, mezi dlouhodobě nejaktivnější podporovatele mezinárodní trestní spravedlnosti a nového konceptu odpovědnosti za ochranu (R2P). Africká unie byla první regionální organizací, která si do Zakládajícího dokumentu vtělila právo na humanitární intervenci. Není proto divu, že zajímavý a dynamický, i když jistě ne zcela jednosměrný posun zaznamenaly také jednotlivé regionální a subregionální africké systémy ochrany lidských práv.

Zpracování tématu kladlo na diplomantku větší nároky, což se odvíjelo jak od nižší míry zpracovanosti tématu, zejména v českém prostředí, tak od toho, že – jak diplomantka sama poznamenává v úvodu práce (str. 4) – ne všechny relevantní prameny, např. judikatura subregionálních afrických soudů, jsou snadno dostupné tak, jak jsme tomu zvyklí třeba u Evropského soudu pro lidská práva. Je třeba říci, že diplomantka si s těmito těžkostmi poradila dobře a ony obtíže přístupu k pramenům nejsou v práci patrné.

2. Formální stránka práce a využití zdroje:

Práce vykazuje některé až školácké gramatické chyby, které dosti ruší četbu jinak zajímavého textu. Příkladem je psaní velkých písmen v názvech institucí (typicky Africká Unie či Africká Komise, zajímavé je, že Africký soud a Africká charta jsou psány správně), chybná česká terminologie (v mezinárodním právu se nepoužívá slovo novela a smlouvy zde nevstupují v účinnost, ale v platnost) a úprava poznámek pod čarou (např. zásadně se nepíše opt. cit., ale op. cit. z latinského *opere citato*). Nevhodně působí také používání anglických pojmů tam, kde je to zcela zbytečné (např. *National Police* a *National Army* na str. 58 se dá jednoduše přeložit jako Policie a Armáda, obdobně *Advisory opinion* na str. 27 jako posudek), a dlouhé citáty v angličtině. V tomto ohledu je navíc práce nejednotná, protože místy jsou citáty předkládány do češtiny a místy ne. Všechny tyto chyby se týkají zcela základních formálních a jazykových věcí a v daném typu kvalifikačních prací by se již objevovat neměly. Proto je bohužel musím brát v úvahu při celkovém hodnocení práce.

Výrazně nadstandardní je naopak množství využitých pramenů. Zvláštní ocenění si zaslouží hojné využití judikatury afrických regionálních a subregionálních soudních a kvazi-soudních orgánů.

3. Obsahová stránka práce:

Diplomovou práci tvoří úvod, dvě kapitoly, shrnutí a závěr. Oddělení shrnutí a závěru není příliš logické, diplomantka by jej tak měla zdůvodnit. Úvod představuje téma a vymezuje účel práce, jímž je „*stručné představení afrického systému ochrany lidských práv se zaměřením na fungování a judikaturu soudů jednotlivých subregionálních organizací*“ (str. 4). Diplomantka nevysvětluje, proč se v centru pozornosti ocitají právě subregionální organizace a proč naopak do pozadí poněkud ustupuje Africká unie a zejména judikatura jejích soudních a kvazi-soudních orgánů. Úvod dále stručně uvádí, z jaké literatury vychází, a představuje strukturu diplomové práce.

Ve svých dvou kapitolách práce rozebírá nejprve regionální a pak subregionální systémy ochrany lidských práv na africkém kontinentu. První kapitola je převážně popisná a v zásadě se omezuje na představení Africké unie, Africké charty lidských práv a práv národů a Africké komise a Afrického soudu pro lidská práva. Na str. 16 se diplomantka stručně dotýká problematiky lidských povinností zakotvených v Africké chartě. Jedná se o jedinou úpravu tohoto typu, nebo katalog lidských povinností, popř. aspoň odkaz na tyto povinnosti obsahují i jiné mezinárodní instrumenty? Podle diplomantky se v této souvislosti „*nabízí*

otázka, zda povinnosti formulované v Africké chartě neposlouží jako záminka autoritativním vládám k omezování lidských práv, které Africká charta zaručuje“ (str. 16). Má diplomantka nějaké indicie nasvědčující tomu, že se tak skutečně děje?

Na téže straně práce mluví diplomantka o regionálním *ius cogens*, a to v souvislosti s nederogovatelnými ustanoveními Africké charty. Diplomantka obě kategorie nevhodně směšuje. Během obhajoby by se ke kategorii regionálního *ius cogens* měla vyjádřit podrobněji. Na str. 21 diplomantka uvádí, že Africká charta „*neumožňuje žádné rychlé a efektivní řešení*“ situací zahrnujících případy masivního porušování lidských práv. Jak si diplomantka takové řešení představuje? A je k dispozici v rámci jiných regionálních systémů? Str. 22 zmiňuje „*utajenost*“ činnosti Africké komise. Jedná se zřejmě o nepřilíš šťastný překlad termínu confidentiality, který spíše znamená důvěrnost či mlčenlivost. V závěru první kapitoly chybí podrobnější rozbor judikatury Africké komise a Afrického soudu pro lidská práva, který kontrastuje s pojetím kapitoly druhé. První kapitola celkově vzbuzuje dojem, že je v práci tak trochu navíc a nemůže v ní najít pevné ukotvení.

Druhá kapitola je výrazně zajímavější a lépe zpracovaná. Kapitola pojednává o třech afrických subregionálních systémech ochrany lidských práv, a to o systémech v rámci ECOWAS, SADC a EAC. Diplomantka vždy systém stručně představí a následně se věnuje rozboru judikatury subregionálních soudů, jenž jí umožňuje určit jurisdikci soudu a podmínky přijatelnosti. Všechny tři systémy jsou pojaty kompetentně a je vidět, že diplomantka se s jejich fungováním a činností jejich soudu podrobně seznámila. Je škoda, že práce hodně pozornosti věnuje procesním otázkám a jen okrajově se věnuje meritu jednotlivých kauz. Je tomu tak proto, že vlastní výklad lidských práv v podání soudů není sám o sobě zajímavý, nebo jsou zde jiné důvody? Na str. 48 diplomantka uvádí, že rozsudky Soudního dvora ECOWAS jsou závazné pro jednotlivce. Co přesně se tím má na mysli?

Třetí kapitola, která by mohla být spojena se závěrem, nabízí stručné shrnutí obsahu práce. Diplomantka také přistupuje k srovnání tří regionálních subsystémů ochrany lidských práv. Srovnání je zajímavé a napomáhá lepšímu porozumění fungování subsystémů. Opět se nicméně soustředí hlavně na formální aspekty. Za velkou škodu nicméně považuji zejména to, že diplomantka podrobněji nerozebírá některé teoreticky zajímavé otázky, na něž v práci opakovaně upozorňuje, např. problém jurisdikční konkurence mezi jednotlivými soudními orgány, problém *forum shopping* apod. Práce tak zůstává tak trochu na půl cesty v tom, že sice naznačuje určité obecnější otázky, které činnost několika paralelních systémů ochrany lidských práv na jednom kontinentu vyvolává, tyto otázky ale nijak blíže nerozebírá.

4. Závěry

Diplomová práce Terezy Demuthové nazvaná *Regionální a subregionální ochrana lidských práv v Africe* splňuje nároky kladené na diplomové práce na Právnické fakultě UK. Jako takovou ji **doporučuji** k ústní obhajobě a předběžně ji s ohledem na obsahové o formální nedostatky práce hodnotím jako **velmi dobrou**. Během obhajoby by se diplomantka měla vyjádřit k výhradám a otázkám obsaženým v posudku.

V Praze dne 27. ledna 2014

JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD., E.MA